
Oktober 2020

Brug af stofselser til borgere med demens fra 2015-2018

Ankestyrelsen

ANKESTYRELSEN

Telefon: 33 41 12 00 mandag til fredag klokken 9-15

Postadresse: Ankestyrelsen, 7998 statsservice

Mailadresse: ast@ast.dk

Hjemmeside: www.ast.dk

ISBN nr.: 978-87-7811-382-5

Indholdsfortegnelse

KAPITEL 1 SAMMENFATNING	4
Mangelfuld registrering og indberetning	5
Omfang af brug af stofseler fra 2015 til 2018	5
Varighed af brug af stofseler fra 2015 til 2018	5
KAPITEL 2 RAMMESÆTNING AF UNDERSØGELSEN	7
Afgrænsning	7
Reglerne for brug af stofseler	7
Tværgående forbehold for data	9
KAPITEL 3 OMFANG OG VARIGHED AF BRUG AF STOFSELER	11
Omfanget af borgere, der har været spændt fast med stofsele	11
Ikke muligt at opgøre antallet af indberetninger	17
Varigheden af brugen af stofseler	17
BILAG 1 METODE	20

KAPITEL 1

Sammenfatning

Social- og Indenrigsministeriet har bedt Ankestyrelsen om at afdække omfanget af brug af stofseler efter servicelovens § 128 over for borgere med demens i perioden fra 2015 til 2018.

Der eksisterer ikke samlede opgørelser over brug af stofseler, på tværs af kommunerne. Formålet med denne undersøgelse er derfor at afdække:

- Hvor mange borgere med demens, der har været spændt fast med en stofsele.
- Varigheden af fastspændinger med stofsele.

REVIDEREDE REGLER

Den 1. januar 2020 trådte reviderede regler om magtanvendelse i kraft. I rapporten skelnes mellem nugældende regler og dagældende regler for den periode, undersøgelsen dækker. Reglerne er beskrevet på s. 7-9 i rapporten.

DATAGRUNDLAG

Resultaterne, der er præsenteret i denne rapport, er baseret på en spørgeskemaundersøgelse blandt alle landets kommuner. 94 ud af de 98 kommuner har besvaret spørgeskemaet. Samlet set er svarprocenten dermed 96 procent.

Kommunerne er blevet bedt om at opgøre:

- Det samlede antal borgere med demens, der har været spændt fast med en stofsele efter servicelovens § 128 i perioden 2015 til 2018.
- Antal indberetninger og antal borgere for hvert af de fire år.
- Varigheden af situationerne, hvor en borger har været spændt fast med en stofsele.

Ovenstående oplysninger indgår i de lovpligtige krav til registrering og indberetning af brug af magtanvendelser efter servicelovens afsnit VII.

AFGRÆNSNING

Undersøgelsen handler alene om brug af stofseler som magtanvendelse efter § 128 i serviceloven. Det vil sige, at borgeren ikke samtykker eller ikke er i stand til at give et informeret samtykke til, at stofselen anvendes i den pågældende situation. Hvis borgeren samtykker til brugen af stofselen, før den tages i brug, vil der ikke være tale om magtanvendelse.

MANGELFULD REGISTRERING OG INDBERETNING

Undersøgelsen viser, at der blandt en del kommuner og tilbud i nogen grad er forskellig praksis for registrering og indberetning af brug af stofselser efter § 128 i serviceloven. Flere kommuner oplyser desuden, at de ikke har været klar over eller har misforstået reglerne for registrering og indberetning af brug af stofselser. Derfor er kommunernes oplysninger om brug af stofselser i flere tilfælde mangelfulde.

OMFANG AF BRUG AF STOFSELER FRA 2015 TIL 2018

49 af de 94 kommuner har oplyst, at borgere med demens har været fastspændt med stofselser efter § 128 i serviceloven fra 2015 til 2018. Sammenlagt har 567 borgere med demens i de 49 kommuner været fastspændt med stofselser i perioden. Opgørelsen er dog forbundet med en række usikkerheder. Blandt andet kan den samme borger indgå flere gange i opgørelsen. I nogle tilfælde kan der også indgå borgere, som ikke har demens, men andre betydelige funktionsnedsættelser.

Blandt de resterende 45 kommuner, der har oplyst, at ingen borgere har været spændt fast med stofselser i perioden, kan der være kommuner, der ikke har haft mulighed for at opgøre de efterspurgte oplysninger. Det kan derfor ikke udelukkes, at der kan have været borgere med demens, som har været spændt fast med stofsele efter § 128 i serviceloven i perioden.

Forbeholdene betyder, at opgørelsen kan afvige fra det faktiske antal borgere. Opgørelser af omfanget af borgere og de forbehold, der knytter sig til opgørelsen, er beskrevet på side 11-17 i rapporten.

VARIGHED AF BRUG AF STOFSELER FRA 2015 TIL 2018

Ud af de 49 kommuner, der har anvendt stofselser i perioden, har 15 kommuner oplyst, hvor lang tid borgere med demens har været spændt fast med stofsele. Varigheden er fordelt på den korteste, længste og typiske tidsperiode for et eller flere af de fire år i perioden. Undersøgelsen viser, at på tværs af årene er den korteste periode for fastspænding i gennemsnit 1 time og 36 minutter, den længste periode 5 timer og 18 minutter, og den typiske periode 3 timer og 24 minutter. Der er dog en del variation i kommunernes besvarelser inden for hver af de tre tidsperioder.

Opgørelserne af varigheden af brug af stofselser er forbundet med en del usikkerhed grundet flere forhold:

- Tidsperioderne kan i de konkrete situationer være afbrudt af pauser.
- Grundlaget for kommunernes svar kan være én enkelt situation, hvor stofselen blev anvendt, eller kontinuerlig daglig brug.
- Flere kommuner har ikke haft oplysninger om de konkrete tidsintervaller og har derfor foretaget et kvalificeret skøn.
- Opgørelserne er baseret på besvarelser fra få kommuner.

Opgørelserne af, hvor lang tid borgerne har været spændt fast med stofselser efter § 128 i serviceloven, kan derfor være kortere eller længere, end den reelle tid, stofselserne har været benyttet. Opgørelser af varigheden og de forbehold, der knytter sig til opgørelserne, er beskrevet på side 17-19 i rapporten.

KAPITEL 2

Rammesætning af undersøgelsen

I dette kapitel rammesætter vi undersøgelsen og de data, vi har indsamlet fra kommunerne. Vi beskriver relevante afgrænsninger, udvalgt lovgivning og tværgående forbehold, der knytter sig til kommunernes opgørelser.

AFGRÆNSNING

Undersøgelsen handler alene om brug af stofselser som magtanvendelse efter § 128 i serviceloven. Det vil sige, at borgeren ikke samtykker eller ikke er i stand til at give et informeret samtykke til, at stofselen anvendes i den pågældende situation. Hvis borgeren samtykker til brugen af stofselen, før den tages i brug, vil der ikke være tale om magtanvendelse, og der er ikke krav om registrering og indberetning af brugen af stofselen. Afgrænsningen betyder, at opgørelserne i denne rapport ikke omfatter brug af stofselser, som er sket med borgerens samtykke. Der kan altså være situationer, hvor stofselser har været anvendt, som ikke indgår i denne opgørelse, da anvendelsen af stofselser i disse situationer ikke har karakter af magtanvendelse.

I undersøgelsen skelner vi ikke mellem brug af stofselser i en kørestol, i en seng eller i andre situationer, som er beskrevet i lovgivningen. Vi har bedt kommunerne om at opgøre samtlige indberetninger om brug af stofsele, uanset hvilken situation stofselen er blevet brugt i. Vi opgør ikke brugen af stofselser på de forskellige situationer, hvor de er blevet brugt.

REGLERNE FOR BRUG AF STOFSELER

Reglerne for magtanvendelse, herunder brug af stofselser over for voksne, fremgår af serviceloven og er yderligere beskrevet i bekendtgørelse om magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten. Her fremgår også kravene til registrering og indberetning af magtanvendelse over for borgerne.

Hvis der er en nærliggende risiko for, at en borger udsætter sig selv for at komme til skade, eksempelvis ved at falde ud af en kørestol, og borgeren i øvrigt har en betydelig og varig psykisk funktionsnedsættelse, er der mulighed for at bruge en stofsele med det formål at sikre borgeren.

LINKS TIL LOVGIVNING

[Serviceloven](#)

[Bekendtgørelse om magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten](#)

§

REGISTRERINGER SKAL INDBERETTES TIL:

Kommunalbestyrelsen der har ansvaret for tilbuddet til borgeren.

Kommunalbestyrelsen i den kommune der fører tilsyn med tilbuddet.

Kommunalbestyrelsen eller regionale driftsherrer, hvis magtanvendelsen har fundet sted på et kommunalt eller regionalt tilbud, jf. dagældende § 136 i serviceloven (nugældende § 135 a, stk. 1 og 2.)

SERVICELOVENS § 128 – OM BRUG AF STOFSELER

§ 128. Kommunalbestyrelsen kan træffe afgørelse om at anvende fastspænding med stofsele til kørestol eller andet hjælpemiddel, seng, stol eller toilet for at hindre fald, når der er nærliggende risiko for, at en person udsætter sig selv for at lide væsentlig personskade, og forholdene i det enkelte tilfælde gør det absolut påkrævet.

Stk. 2. Kommunalbestyrelsen skal træffe afgørelse om, for hvilken periode de beskyttelsesmidler, som er omfattet af stk. 1, kan anvendes, og skal løbende vurdere, om en mindre indgribende foranstaltning kan anvendes.

Personalet skal altid forsøge med mindre indgribende tiltag og derudover forsøge at indhente samtykke fra borgeren, før en stofsele benyttes. Hvis borgeren ikke samtykker eller ikke er i stand til at give et informeret samtykke, vil der være tale om magtanvendelse efter § 128 i serviceloven, og brugen af stofsele skal registreres og indberettes til de relevante myndigheder. Dette fremgår af den dagældende § 136 i serviceloven (nuværende § 135 a) samt den dagældende § 9 i bekendtgørelsen om magtanvendelse (nuværende § 11).

REVIDEREDE REGLER

Den 1. januar 2020 trådte reviderede regler om magtanvendelse i kraft. Bestemmelserne om brug af stofsele er ikke ændret. Kravene til formen på registrering og indberetning af brug af stofsele er dog ændret, så alt skal foregå på Socialstyrelsens reviderede skemaer, jf. nugældende § 11 i bekendtgørelsen om magtanvendelse.

Registrering og indberetning skal ske på særlige skemaer, som findes på Socialstyrelsens hjemmeside. Find de særlige indberetningsskemaer [her](#).

Tidligere kunne kommunen beslutte at foretage registreringen på indberetningsskemaer, som de selv havde udarbejdet. En forudsætning herfor var, at indberetningsskemaerne som minimum indeholdt samme oplysninger som Socialstyrelsens indberetningsskemaer, jf. den dagældende § 9, stk. 2, i bekendtgørelsen om magtanvendelse.

Hvem skal registrere og indberette?

Som reglerne er i dag, skal det personale, som har foretaget indgrebet, foretage registreringen straks og senest tre dage efter indgrebet har fundet sted, jf. nugældende § 16 i bekendtgørelse om magtanvendelse.

I den periode undersøgelsen dækker, indebar reglerne, at personalet, der havde foretaget indgrebet eller den person, der havde instruktionsbeføjelsen over for den ansatte, skulle foretage registreringen straks og senest dagen efter, jf. dagældende §§ 13 og 16 i bekendtgørelse om magtanvendelse.

Registreringen skal indberettes til personalelederen, jf. nugældende § 135 a, stk. 1, i serviceloven. Personalelederen skal indberette registreringerne til den relevante myndighed (se boks på s. 8) månedligt, jf. nugældende § 16, stk. 3, i bekendtgørelse om magtanvendelse (dagældende § 13, stk. 4).

§

KRAV TIL REGISTRERING OG INDBERETNING AF MAGTANVENDELSE

Af servicelovens dagældende § 136 (nugældende § 135 a) fremgår det, at enhver form for magtanvendelse, herunder magtanvendelse i forbindelse med foranstaltninger efter dagældende §§ 125-128 (nugældende §§ 124 c-129 a, 136 a, 136 c, 136 d og 136 f), skal registreres og indberettes af tilbuddet.

TVÆRGÅENDE FORBEHOLD FOR DATA

Grundlaget for undersøgelsen er de indberetninger om brug af stofselser efter § 128 i serviceloven, som kommunerne modtager.

Undersøgelsen viser dels, at der i nogen grad er en forskelligartet praksis for registrering og indberetning af brug af stofselser på tværs af tilbud og kommuner. Dels at kommunerne har forskellig praksis for registrering og opbevaring af indberetningerne, de modtager.

Det betyder, at hovedparten af kommunerne har haft vanskeligheder med at levere samtlige eller enkelte af de oplysninger, vi har bedt om vedrørende brug af stofselser. Samlet set betyder forbeholdene, at det faktiske antal borgere med demens, der har været spændt fast med stofsele efter servicelovens § 128 i perioden, kan afvige fra opgørelserne i denne rapport. Opgørelserne af varigheden af brug af stofselserne kan ligeledes afvige fra de faktiske tidsperioder, hvor stofselserne har været

ÅRLIG AFRAPPORTERING TIL KOMMUNAL- BESTYRELSEN

Kommunalbestyrelsen skal sikre, at der udarbejdes en årlig beretning om magtanvendelse og andre indgreb i den personlige frihed over for de borgere, kommunalbestyrelsen har ansvaret for. Formålet er, at følge udviklingen. Beretningen skal forelægges kommunalbestyrelsen en gang årligt, jf. dagældende § 17, stk. 2, i bekendtgørelse om magtanvendelse (nugældende § 15, stk. 2.)

NYE REGLER FOR INDBERETNING

benyttet. De overordnede forbehold for data på området beskrives nedenfor og uddybes desuden i forbindelse med opgørelserne i det efterfølgende kapitel:

- Kommunerne har ikke mulighed for at søge oplysningerne om brug af stofseler frem i deres sagsbehandlingssystem, da der er tale om opgørelser, der ligger en del år tilbage. Det skyldes ofte, at sagerne er lukkede, fordi borgerne er afdøde ved døden i mellemtiden. Det kan også skyldes, at kommunerne har skiftet IT-system i perioden, og derfor ikke kan tilgå data fra hele perioden fra 2015 til 2018.

Flere kommuner har derfor besvaret spørgsmålene på baggrund af den lovpligtige årlige afrapportering, som kommunalbestyrelsen skal bruge til at følge udviklingen i brugen af magtanvendelser. Nogle kommuner har foretaget et kvalificeret skøn.

- I den årlige afrapportering til kommunalbestyrelsen er sagerne anonymiserede, hvorfor kommunerne ikke har mulighed for at søge borgerne frem i deres IT-system, og derfor kan de ikke finde oplysninger, som ikke indgår i den samlede afrapportering. Det er typisk oplysninger om varigheden af fastspændingen, som kommunen ikke kan tilvejebringe.

Anonymiseringen af borgerne kan også betyde, at kommunerne ikke kan finde frem til unikke borgere eller borgere med demens, hvorfor opgørelserne kan være fejlbehæftede.

- Kommunerne oplyser, at de ikke har været klar over eller har misforstået reglerne for registrering og indberetning af brug af stofseler. Det betyder blandt andet, at kommunerne ikke har fået indberetninger om samtlige situationer, hvor en stofsele har været anvendt, eller at indberetningerne ikke omfatter oplysninger om, hvor lang tid borgeren var spændt fast i de enkelte situationer, hvor stofselen blev brugt.

Fra 1. januar 2020 er reglerne for indberetning af magtanvendelser, herunder stofseler, ændret, så magtanvendelserne nu skal registreres og indberettes på bestemte skemaer. Det vil formentlig få betydning for indberetnings- og registreringspraksis og dermed give et bedre datagrundlag fremadrettet.

Omfang og varighed af brug af stofselser

I dette kapitel, præsenterer vi resultaterne af spørgeskemaundersøgelsen. Først gennemgår vi kommunernes opgørelser af omfanget af borgere med demens, som har været spændt fast med stofsele efter servicelovens § 128 i perioden 2015-2018. Dernæst gennemgår vi oplysninger om varigheden af brugen af stofselser.

OMFANGET AF BORGERE, DER HAR VÆRET SPÆNDT FAST MED STOFSELE

Ud af de 94 kommuner, der har besvaret spørgeskemaet, har 49 kommuner oplyst, at borgere med demens har været spændt fast med stofsele efter servicelovens § 128 fra 2015 til 2018. Samlet set har de 49 kommuner oplyst, at 567 borgere med demens har været spændt fast med stofsele efter servicelovens § 128 i perioden.

Blandt 48 af de 49 kommuner er antallet af borgere, der har været fastspændt, mellem én og 44 borgere.

Københavns Kommune har oplyst, at 259 borgere var spændt fast med stofsele i perioden og har dermed angivet væsentlig flere borgere end de øvrige kommuner. Kommunen har dog oplyst, at der kan være gengangere blandt borgerne. Opgørelsen afspejler dermed ikke nødvendigvis 259 unikke borgere, hvilket er et væsentligt forbehold for den samlede opgørelse.

45 af de 94 kommuner har oplyst, at ingen borgere i kommunen, som er inden for målgruppen, har været spændt fast med stofsele i perioden. Det fremgår af tabel 3.1.

Centrale forbehold for opgørelserne

Der knytter sig en række forbehold til opgørelsen af antallet af borgere med demens, der har været fastspændt med stofsele efter servicelovens § 128 i perioden:

- Kommunerne kan ikke adskille borgere med demens fra øvrige borgere i indberetningerne om brug af stofselser. I nogle tilfælde kan der dermed indgå borgere, som ikke har demens, i opgørelsen, hvorfor det faktiske antal borgere, der har været spændt fast med stofsele efter servicelovens § 128 i perioden kan være mindre end det, der fremgår af opgørelsen.

- Flere kommuner kan ikke opgøre unikke borgere, hvorfor borgerne kan indgå flere gange i kommunernes opgørelser. Det betyder også, at antallet af borgere, der indgår i opgørelsen, kan være større end det faktiske antal borgere, der har været spændt fast med stofsele i perioden.
- I flere tilfælde foreligger der godkendelser til anvendelse af stofsele til borgere med demens, men kommunerne har ikke modtaget nogen indberetninger efter servicelovens § 128. Ifølge flere kommuner skyldes det, at brugen af stofsele er sket med samtykke fra borgeren, og derfor er der ikke tale om magtanvendelse efter § 128 i serviceloven. I de tilfælde er der ikke noget krav om indberetning, og disse indgår derfor ikke i opgørelsen.

Nedenstående tabel 3.1 viser kommunernes angivelse af det samlede antal borgere med demens, der har været spændt fast med stofsele efter § 128 i serviceloven i perioden fra 2015 til 2018, fordelt på kommuner.

Tabellen omfatter ikke en fordeling af borgere i de enkelte kommuner på de fire år, da nogle kommuner ikke har kunnet foretage denne fordeling. Ifølge nogle kommuner kan det skyldes, at der er usikkerhed om det samlede antal borgere i målgruppen og dermed også om hvordan borgerne fordeler sig på de fire år.

TABEL 3.1 ANTAL BORGERE MED DEMENS DER HAR VÆRET SPÆNDT FAST MED STOFSELE EFTER § 128 I SERVICELOVEN I ÅRENE 2015-2018, OPGJORT KOMMUNEVIS

Kommune	Det samlede antal borgere med demens der har været spændt fast med stofsele efter § 128 i serviceloven i årene 2015-2018
Albertslund Kommune	9
Allerød Kommune	0
Assens Kommune	1
Ballerup Kommune	1
Billund Kommune	0
Bornholms Regionskommune	0
Brøndby Kommune	4
Brønderslev Kommune	6
Dragør Kommune	0
Egedal Kommune	1
Esbjerg Kommune	1

Fanø Kommune	0
Favrskov Kommune	0
Faxe Kommune	0
Fredensborg Kommune	1
Fredericia Kommune	0
Frederiksberg Kommune	6
Frederikshavn Kommune	8
Frederikssund Kommune	0
Furesø Kommune	Ingen oplysninger
Faaborg-Midtfyn Kommune	5
Gentofte Kommune	0
Gladsaxe Kommune	5
Glostrup Kommune	17
Greve Kommune	0
Gribskov Kommune	0
Guldborgsund Kommune	2
Haderslev Kommune	0
Halsnæs Kommune	1
Hedensted Kommune	0
Helsingør Kommune	7**
Herlev Kommune	1
Herning Kommune	44***
Hillerød Kommune	3
Hjørring Kommune	2*
Holbæk Kommune	7
Holstebro Kommune	3*
Horsens Kommune	0
Hvidovre Kommune	3
Høje-Taastrup Kommune	Ingen oplysninger
Hørsholm Kommune	4
Ikast-Brande Kommune	0
Ishøj Kommune	0
Jammerbugt Kommune	0
Kalundborg Kommune	0
Kerteminde Kommune	0

Kolding Kommune	15
Københavns Kommune	259*
Køge Kommune	4
Langeland Kommune	0
Lejre Kommune	2
Lemvig Kommune	0
Lolland Kommune	1
Lyngby-Taarbæk Kommune	0
Læsø Kommune	0
Mariagerfjord Kommune	3
Middelfart Kommune	4
Morsø Kommune	1
Norddjurs Kommune	11*
Nordfyns Kommune	0
Nyborg Kommune	7
Næstved Kommune	0
Odder Kommune	2
Odense Kommune	10*
Odsherred Kommune	0
Randers Kommune	0
Rebild Kommune	0
Ringkøbing-Skjern Kommune	10*
Ringsted Kommune	0
Roskilde Kommune	0
Rudersdal Kommune	0
Rødovre Kommune	3
Samsø Kommune	0
Silkeborg Kommune	0
Skanderborg Kommune	0
Skive Kommune	10
Slagelse Kommune	0
Solrød Kommune	0
Sorø Kommune	0
Stevns Kommune	0
Struer Kommune	9

Svendborg Kommune	6
Syddjurs Kommune	Ingen oplysninger
Sønderborg Kommune	0
Thisted Kommune	3
Tønder Kommune	10
Tårnby Kommune	1
Vallensbæk Kommune	0
Varde Kommune	8**
Vejen Kommune	3
Vejle Kommune	0
Vesthimmerlands Kommune	Ingen oplysninger
Viborg Kommune	23
Vordingborg Kommune	0
Ærø Kommune	0
Aabenraa Kommune	0
Aalborg Kommune	9
Aarhus Kommune	11
Hovedtotal	567

Note: * Den samme borger kan optræde flere gange i opgørelsen.

** Opgørelsen kan også indeholde borgere med andre betydelige funktionsnedsættelser end demens.

*** Opgørelsen er baseret på nye ansøgninger om brug af stofsele til en borger i perioden.

Kilde: Ankestyrelsen 2020

Af tabel 3.2 fremgår omfanget af borgere med demens, der har været spændt fast med stofsele efter servicelovens § 128, fordelt på årene 2015-2018.

Ikke alle kommuner har kunnet fordele det samlede antal borgere på et eller flere af de fire år, som beskrevet ovenfor. I tabel 3.2 indgår således besvarelser fra de 45 kommuner, der har kunnet fordele det samlede antal borgere på de fire år. Det totale antal af borgere i tabel 3.2 er derfor væsentligt mindre end det totale antal, der fremgår af tabel 3.1.

Opgørelserne af kommunernes besvarelser viser, at der for 2015 kunne identificeres 57 borgere med demens, som var spændt fast med stofsele efter § 128 i serviceloven. I 2016 var tallet 93, i 2017 111 og i 2018 drejede det sig om 88 borgere. Borgerne kan optræde flere gange i opgørelserne over de enkelte år, det betyder, at opgørelserne ikke nødvendigvis afspejler unikke borgere.

Det er væsentligt at bemærke, at antallet af borgere fordelt på de fire år ikke kan anses som et udtryk for udviklingen i anvendelsen af stofsele til borgere med demens. Det lavere antal af borgere i 2015 kan eksempelvis skyldes, at det har været en udfordring for kommunerne at finde frem til oplysningerne. Derudover knytter forbeholdet om, at nogle kommuner ikke kan udskille borgere med demens fra den samlede gruppe, sig også til denne opgørelse.

TABEL 3.2 ANTAL BORGERE MED DEMENS, DER HAR VÆRET SPÆNDT FAST MED STOFSELE EFTER § 128, FORDELT PÅ ÅRENE 2015-2018

Årstal	Hvor mange borgere med demens indberetningerne drejer sig om
2015	57
2016	93
2017	111
2018	88

Note: Det har for nogle kommuner ikke været muligt at fordele antallet af borgere på de forskellige år. Derfor er det samlede antal borgere med demens, der har været spændt fast med stofsele efter § 128 i serviceloven i årene 2015-2018, i tabel 3.1 højere end antallet i tabel 3.2.

Kilde: Ankestyrelsen 2020

Kommuner der har oplyst, at ingen borgere har været spændt fast med stofsele i perioden

Som beskrevet har 45 af de 94 kommuner oplyst, at ingen borgere inden for undersøgelsens målgruppe har været spændt fast med stofsele i perioden.

FLERE ÅRSAGER TIL 0 BORGERE I OPGØRELSEN

På baggrund af kommunernes bemærkninger i spørgeskemaet og dialog med kommunerne om besvarelsen kan der være flere årsager til, at det er tilfældet:

- Kommunen har ikke praksis for at bruge stofsele.
- Kommunen har ingen i målgruppen i de år.
- Kommunen har ikke mulighed for at trække data.
- Kommunen har modtaget og /eller godkendt ansøgninger om brug af stofsele efter servicelovens § 128, men ikke modtaget indberetninger. Det kan enten skyldes, at stofsele ikke er blevet brugt, eller at brugen af stofsele er sket med samtykke fra borgeren. Borgere med demens kan således have været spændt fast med stofsele, men der har ikke været tale om magtanvendelse efter servicelovens § 128.

IKKE MULIGT AT OPGØRE ANTALLET AF INDBERETNINGER

Som en del af spørgeskemaet blev kommunerne bedt om at oplyse antallet af indberetninger om brug af stofsele efter § 128 i serviceloven fordelt på de fire år fra 2015 til 2018.

På baggrund af de data, kommunerne har videregivet til os, er det ikke muligt at opgøre antallet af indberetninger. Det skyldes, at kvaliteten af data ikke er tilstrækkelig. Det centrale forbehold, der knytter sig hertil, er, at antallet af indberetninger, som kommunerne har oplyst til os, ikke nødvendigvis afspejler det antal gange, en borger har været spændt fast med stofsele.

I besvarelsen af spørgeskemaet har flere kommuner angivet, at der er modtaget én indberetning i et givent år. Samtidig fremgår det dog af kommunernes bemærkninger til besvarelsen, at borgeren har været spændt fast i mere end én situation, hvorfor der burde være flere indberetninger om brug af stofsele.

Opgørelsen af indberetninger kommer derfor i mange tilfælde til at afspejle omfanget af godkendelser, som kommunen har givet, frem for det faktiske antal situationer, hvor en borger har været spændt fast.

VARIGHEDEN AF BRUGEN AF STOFSELER

I de tilfælde, hvor kommunerne oplyser, at de har haft en eller flere borgere, der har været spændt fast med stofsele, har vi bedt kommunerne om at oplyse henholdsvis den korteste, længste og den typiske tidsperiode, en borger har været spændt fast med en stofsele. 15 kommuner ud af de 49 kommuner har angivet oplysninger om dette. Varigheden er opgjort i timer og minutter og fordelt på de fire år.

Opgørelsen viser, at der er et stort spænd i, hvor længe borgere har været spændt fast med stofsele. Den korteste periode på tværs af de fire år er således 15 minutter, mens den længste periode er 14 timer. De 14 timer er dog ifølge kommunen afbrudt af toiletbesøg eller hvil i seng.

I gennemsnit varede den korteste tidsperiode, hvor en borger var spændt fast med en stofsele, på tværs af de fire år 1 time og 36 minutter. Den længste periode varede i gennemsnit 5 timer og 18 minutter. Den typiske periode, en borger var spændt fast med stofsele på tværs af de fire år varede i gennemsnit 3 timer og 24 minutter. Flere af kommunernes besvarelser bærer dog præg af, at der er tale om skøn, da de ikke

STOR VARIATION I VARIGHED

VARIGHED ER OFTE ET SKØN

har de præcise tidsangivelser af, hvor længe borgeren har været spændt fast.

Tabel 3.3 viser variationen i den korteste, længste og typiske periode, en borger var spændt fast med stofsele for hvert af de fire år. Tabellen er baseret på besvarelser fra de 15 kommuner, som har angivet tidsintervaller. Nogle kommuner har oplyst tidsintervaller for samtlige fire år, mens andre kun har oplyst for et enkelt. Det afhænger både af, om kommunen har kunnet angive antallet af borgere det pågældende år, og hvorvidt kommunen har oplysninger om selve varigheden for brug af stofsele.

Det skal desuden bemærkes, at tidsperioderne kan være afbrudt af eksempelvis toiletbesøg eller hvilepauser i seng. Derudover kan stofseleterne være brugt enkelte gange, ofte eller kontinuerligt i hele godkendelsesperioden.

TABEL 3.3 VARIATION I KORTE, TYPISKE OG LÆNGSTE TIDSPERIODE FOR BRUG AF STOFSELE TIL BORGERE MED DEMENS, FORDELT PÅ ÅRENE 2015-2018.

Årstal	Korteste tidsperiode	Typiske tidsperiode	Længste tidsperiode
2015	20 min. – 2 t. og 30 min.	2 – 4 t.	20 min. – 14 t.
2016	15 min. – 8 t.	25 min. – 8 t.	1 t. og 30 min. – 14 t.
2017	15 min. – 3 t.	25 min. – 4 t. og 30 min.	1 og 30 min. – 14 t.
2018	15 min. – 8 t.	1 – 8 t.	1 – 12 t.

Note: Min. = minutter, t. = timer.

Tabellen er baseret på besvarelser fra 15 kommuner. Tidsintervallerne angiver variationen i besvarelserne fra de enkelte kommuner inden for den korteste, typiske og længste tidsperiode i årene 2015-2018.

Kilde: Ankestyrelsen 2020

Hovedparten af kommunerne kan ikke oplyse varigheden

Det har for 34 ud af de 49 kommuner, hvor stofsele har været anvendt efter servicelovens § 128, ikke været muligt at oplyse varigheden af brug af stofsele til borgere med demens. Flere beskriver dog i bemærkningsfelterne, at borgeren typisk vil være spændt fast, mens vedkommende sidder i kørestol i løbet af dagen, og at tidsperioden derfor vil være afbrudt af eksempelvis toiletpauser og hvil i en seng.

Der er således kun 15 af de 49 kommuner, der har oplyst tidsintervaller for brugen af stofsele. Det kan der være flere årsager til:

- Kommunerne har ikke mulighed for at søge oplysningerne frem i systemet, hvis sagerne er lukkede, enten fordi der er

tale om en del år tilbage i tiden, eller fordi borgerne er afgang ved døden i mellemtiden.

- Kommunerne har kun adgang til oplysningerne i den årlige afrapportering til kommunalbestyrelsen, hvor sagerne er anonymiserede. Derfor er det efterfølgende ikke muligt at slå den enkelte borgers sag op og dermed finde frem til oplysninger om, hvor længe borgeren var spændt fast i de konkrete situationer.
- Kommunerne har misforstået lovgivningen eller har ikke kendskab til kravene om, at registrering og indberetning af magtanvendelser skal indeholde oplysninger om start og sluttidspunkt ved hver enkelt brug af stofselen. Flere af kommunerne angiver dog, at der er øget opmærksomhed på magtanvendelsesområdet i forbindelse med de nye regler fra 1. januar 2020, hvilket kan have betydning for kommunernes praksis fremadrettet.

Metode

Resultaterne, der er præsenteret i denne rapport, er baseret på en spørgeskemaundersøgelse blandt alle landets kommuner. Spørgeskemaet blev sendt til kommunerne i midten af november 2019.

94 ud af de 98 kommuner har besvaret spørgeskemaet. Samlet set er svarprocenten dermed 96 procent.

Blandt de fire resterende kommuner har en kommune oplyst, at de ikke har mulighed for at besvare spørgeskemaet, da kommunen ikke har adgang til data om brug af stofseler i den pågældende periode. De tre øvrige kommuner har ikke besvaret spørgeskemaet.

Spørgeskemaet

I spørgeskemaet har vi bedt kommunerne om at angive følgende oplysninger vedrørende brug af stofseler over for borgere med demens efter § 128 i serviceloven:

- Det samlede antal borgere med demens, der har været spændt fast med en stofsele efter servicelovens § 128 i perioden 2015 til 2018
- For hvert af de fire år:
 - Antal indberetninger om brug af stofseler til borgere med demens, kommunen har modtaget, og antal borgere indberetningerne drejer sig om
 - Varigheden af situationerne, hvor en borger har været spændt fast med en stofsele, opgjort i timer og minutter, fordelt på den korteste, længste og typiske tidsperiode, en borger har været spændt fast.

Kommunerne har desuden haft mulighed for at uddybe deres besvarelser i en række bemærkningsfelter.

Validering af data

På baggrund af en systematisk validering af data har vi identificeret besvarelser, hvor der enten var åbenlyse tastefejl, eller hvor besvarelsen gav anledning til tvivl om, hvordan den skal tolkes. På baggrund af valideringen har vi kontaktet kommunerne og bedt dem redegøre for besvarelsen. Det har ikke i alle tilfælde, været muligt at få tilbagemeldinger fra kommunerne.